TEXT A FOTO: VERONIKA VOLDŘICHOVÁ

KRKAVCOVITÍ inteligentní pěvci

Ptačí čeleď krkavcovití (*Corvidae*) je velmi zajímavá, a to hned z několika důvodů. Krkavcovití jsou největšími ptáky z řádu pěvců. Vyznačují se vysokou inteligencí, přizpůsobivostí a dobrou pamětí, dokonce si umějí i hrát. Mají silný hlas, jsou to dobří imitátoři nejrůznějších zvuků, včetně lidské řeči. Svoji inteligenci využívají především při získávání potravy. Umějí si zhotovit a používat nástroje, např. ohnout si drát do tvaru háku, aby si mohli zachytit a přitáhnout jinak nedostupnou potravu. Mají vynikající paměť – některé druhy krkavcovitých si dělají zásoby potravy, kterou následně naleznou i po mnoha letech. Patří mezi všežravce, někteří potravu vyhledávají také na skládkách.

Vzhledem ke svému černému zbarvení, krákavému hlasu a časté přítomnosti například na bojištích, kde se živili padlými koňmi i vojáky, byli krkavcovití v minulosti považováni za symboly smrti nebo tajemna. Lidé si ovšem všimli jejich inteligence a některé druhy krkavcovitých chovali doma pro pobavení místo drahých exotických papoušků, kteří byli většině lidí nedostupní. O inteligenci krkavcovitých se často zmiňují také pohádky a bajky, např. „O chytré vráně“., která dokáže vyřešit i složitější úkoly.V České republice žije a hnízdí osm druhů krkavcovitých. Jsou to převážně stálí ptáci, tažný je pouze havran polní a částečně i kavka obecná. Havrani odlétají zhruba v polovině října do Francie a zároveň v tuto dobu naopak k nám zamíří havrani z Ruska, Běloruska a Polska. Tito havrani tráví zimu převážně ve středních Čechách. Každý večer se slétají k nocování ve velkých hejnech čítajících desítky tisíc jedinců. Podobné je to s kavkou obecnou, i když naše populace kavky jsou většinou stálé nebo přelétavé, pouze menší část (především mladí ptáci) táhne. Podobně jako u havranů jejich zimoviště jsou ve Francii a k nám přilétají zimovat kavky ze severu a severovýchodu. Naším největším krkavcovitým pěvcem je krkavec velký, který na území České republiky téměř vymizel, ale v posledních letech se jeho počty opět zvýšily. Nejpočetnějšími krkavcovitými pěvci u nás jsou straka obecná a sojka obecná, které se rozšířily v blízkosti lidských sídel a dobře se přizpůsobily městskému prostředí. Naopak

vrána černá a vrána šedá se u nás ve městech příliš nevyskytují (v některých západoevropských velkoměstech jsou však hojné), dávají přednost otevřené krajině. A nejmenším krkavcovitým pěvcem na našem území je ořešník kropenatý, který žije a hnízdí v jehličnatých lesích, převážně v horských polohách; od konce léta zalétá často do zahrad na ořechy.

Pro školní rok 2017/2018 je pro školy připravený nový vzdělávací program, ve kterém se posluchačům představí osm druhů krkavcovitých pěvců žijících a hnízdících na území České republiky. Účastníci přednášek se dozvědí, čím jsou krkavci výjimeční i proč jsou považováni za symboly tajemna či smrti.

Přednáškový cyklus „Krkavcovití" volně navazuje na předchozí ornitologické programy pro školy (Šplhavci, Vodní ptáci, Desatero sov, Kam ptáci letí, Ptáci v naší zahradě atd.). Pořádané v uplynulých

letech. Stejně jako předchozí přednáškové cykly seznamuje posluchače s druhy ptáků, kteří žijí v našem bezprostředním okolí, přizpůsobují se vlivům člověka či naopak trpí zásahy člověka do krajiny. Program tak zároveň pomáhá žákům získat jiný pohled na činnost člověka a jeho zásahy okolí, při nichž často nevědomky ovlivňuje životy mnoha živočišných druhů. Přednášky jsou doplněny zajímavými videi ze života krkavcovitých,

ukázkami jejich hlasů a především živými exempláři vybraných druhů ptáků. Součástí jsou i důkazy jejich inteligence, jednak formou videoukázek i naživo s ochočenými ptáky. Aby jména a vzhled našich krkavcovitých nikdo nezapomněl, na památku si každý posluchač odnese tištěný rozvrh hodin s jejich vyobrazením. Ani učitelé nepřijdou zkrátka, protože každá škola dostane několik kusů tištěných encyklopedických plakátů „Krkavcovití“ a tematický pracovní list, ve kterém si mohou nově nabyté informace s dětmi zopakovat. Pro letošní rok jsou již všechny termíny programu „Krkavcovití“ obsazené. Zájemci o účast se však mohou přihlásit na e-mail: info@ornita.cz pro případ, že by se některý z obsazených termínů uvolnil.

www.ornita.cz

KRKAVCOVITÍ

ORNITA

Krkavcovití (*Corvidae*) jsou největšími ptáky z řádu pěvců. Vyznačují se velkou inteligencí, vysokou přizpůsobivostí a dobrou pamětí, někteří se naučili používat nástroje a umí si i hrát. Mají silný hlas, jsou to dobří imitátoři nejrůznějších zvuků, včetně lidské řeči. V České republice žije a hnízdí osm druhů krkavcovitých.

1. Krkavec velký (*Corvus corax*) je výrazně větší než havran. Celý je černě zbarvený a odstává mu typickým způsobem peří na hrdle. Obývá lesnaté oblasti s poli a loukami. Jako všežravec se živí lovem drobných obratlovců, vajíčky ptáků i různými semeny, ale požírá i mršiny a sbírá i potravu na smetištích. Hnízdo staví na skalách a na vysokých stromech (občas i na sloupech elektrického vedení).

2. Straka obecná (*Pica pica*) má kontrastně černo-bílé zbarvení, s dlouhým stupňovitým ocasem. Vyskytuje se v lidských sídlech, obývá krajinu, kde se střídají pole a lesy. Živí se semeny a plody, hmyzem a dalšími bezobratlými živočichy, drobnými obratlovci, někdy vybírá ptačí vejce a mláďata. Vysoko na stromech si staví kulovité hnízdo z větviček s tzv. stříškou.

8. Ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*), nejmenší z našich krkavcovitých, má velkou hlavu a silný zobák. Je převážně hnědý s bílými skvrnami. Hnízdí v jehličnatých lesích, převážně v horských polohách. Od konce léta zalétá často do zahrad. Živí se semeny jehličnanů, oříšky i drobnými živočichy. Hnízdo si staví většinou na smrcích.

3. Sojka obecná (*Garrulus glandarius*) je naším nejpestřejí zbarveným krkavcovitým pěvcem. Žije v jehličnatých, listnatých i smíšených lesích a v rozsáhlejších městských parcích. Hnízdo staví vysoko na stromě, většinou nedaleko od okraje lesa. Živí se rostlinnou i živočišnou potravou, na zimu si dělá zásoby ze žaludů, které si schovává na různých místech.

6. Vrána černá (*Corvus corone*) má černé zbarvení, je podobná havranu polnímu, od kterého se liší tím, že nikdy nemá lysinu u kořene zobáku. Vyskytuje se převážně na západě a jihu Čech. Oba druhy vran obývají otevřenou krajinu, v ČR do lidských sídel zatím nepronikají.

7. Vrána šedá (*Corvus cornix*) má černou hlavu, horní část hrudi, křídla a ocas, jinak je šedá. Vyskytuje se téměř po celé České republice, kromě západní části. V oblasti, kde se oba druhy setkávají, se mohou křížit. Potrava je pestrá, požírají hmyz a semena, mršiny i vejce a mláďata ptáků. Páry si staví velká hnízda jednotlivě vysoko v korunách stromů.

Společné zimování a nocování havranů a kavek
V zimních měsících můžeme ve středních Čechách pozorovat společné nocování havranů a kavek. Jedná se o havrany a kavky ze severu a severovýchodu (Polsko, Bělorusko, Rusko), kteří zde zimují. Každý večer se slétají k nocování ve velkých hejnech o počtu až desítek tisíc jedinců. Naši havrani a některé kavky (převážně mladší jedinci) od nás naopak na zimu odlétají, jejich zimoviště leží převážně ve střední a jižní Francii.

4. Havran polní (*Corvus frugilegus*) je černý až kovově namodralý, dospělí ptáci mají lysý kořen zobáku. Hnízdí v koloniích, čítajících desítky až stovky hnízd, vysoko na stromech v lesích i ve městech. Je všežravý, vyhledává žížaly, hmyz i jeho larvy, požírá i ovoce a ptačí vejce, uloví i menší savce a rovněž zalétá za potravou na skládky.

5. Kavka obecná (*Corvus monedula*) je menší než havran a je černošedě zbarvená. Obývá lesy, města i vesnice. Hnízdí v koloniích. Hnízda má v dutinách, ve štěrbinách skal i v lidských stavbách. Je všežravá, v létě požírá na zemi malé bezobratlé živočichy, včetně hmyzu, pavouků nebo plžů. Z rostlinné složky u ní převládají obilná zrna, semena, žaludy a ovoce.

© **Vydala Ornita, z.ú.,** v roce 2017 (www.ornita.cz)
Vedoucí projektu: Veronika Voldřichová
© **Text:** Mgr. Zuzana Bartáková
Odborná spolupráce: RNDr. Petr Veselý, Ph.D.; RNDr. Jaroslav Škopek, Ph.D.
© **Ilustrace:** MVDr. Pavel Procházka **Grafický design:** Jan Kubeš

KRKAVCOVITÍ